

Orhan Kemal Cengiz: Ermeniler neden bir patrik seçemiyorlar?

Posted on 30/03/2017

Ermeni Patriği II. Mesrob Mutafyan'ın 2008 yılında iş göremez hale gelmesinin ardından herhalde hiç kimse Ermeni cemaatinin yıllarca yeni bir patriği nasıl seçeceklerini tartışacaklarını öngöremezdi. Ta o zamandan bu yana yeni bir patriğin seçilmesinin gerekip gerekmediği ve bunun hangi yöntemle yapılacağı Ermeni cemaati içinde ateşli tartışmalara ve gruplaşmalara neden oluyor.

İlk başta tartışma yeni bir patrik seçilip seçilemeyeceği üzerinde odaklanmıştı. Çünkü geleneklere göre, yeni bir patrik seçilmesi için önceki patriğin vefat etmiş ya da istifa etmiş olması gerekiyordu. Hâlbuki Patrik Mesrob Mutafyan vazifesini yerine getiremeyecek kadar ağır hasta da olsa yaşamaya devam ediyordu.

Bir süre sonra tartışma “yeni bir patrik” mi yoksa bir “eş patrik” mi seçilsin tartışmasına dönüştü. Tartışmanın farklı tarafları kendi benimsedikleri yöntemi kabul ettirmek ve izin almak için İçişleri Bakanlığı'na başvurular. İçişleri Bakanlığı ise meseleyi daha da içinden çıkılmaz hale getirecek bir karara vardı. Bakanlığa göre “yeni bir patrik” veya “eş patrik” değil, bir “patrik genel vekili” seçilebilirdi. Ermeni cemaatinin geleneklerinde ve tarihinde böyle bir makam olmamasına rağmen Patrikhane İçişleri Bakanlığı'nın önerisine uygun olarak Aram Ateşyan'ı “patrik genel vekili” olarak atadı.

Ancak iyileşmesine ilişkin tüm umutların yitirilmesinin ardından 2016 yılı ekim ayında Türkiye Ermenileri Patrikhanesi Ruhaneler Meclisi Patrik II. Mesrob'un yedi yıldır görevini yerine getiremediği için kilise geleneklerine göre emekli edilmesine karar verdi ve böylece yeni bir patriğin seçilmesi için süreç de başlamış oldu.

Ermeni cemaati seçim sürecini yönetmek üzere ilk olarak “patrik kaymakamı” adı da verilen bir “değabah” seçiyor, değabah da geleneklere uygun olarak seçim sürecini başlatıyor ve hem bu süreci ve hem de bu süreç boyunca Patrikhane’yi yönetiyor. Bu amaçla 15 Mart 2017’de iki adayın bulunduğu bir seçim yapıldı. Adaylardan birisi hâlihazırda patrik genel vekilliği görevini yürüten Aram Ateşyan diğeri de Almanya Ermenileri Ruhani Önderi Başepiskopos Karekin Bekçyan’dı ve Bekçyan “değabah” olarak seçildi.

Ancak aynı gün İstanbul Valiliği tarafından Patrikhane’ye gönderilen bir yazı seçim sürecinin doğal akışını bozdu ve işi içinden çıkılmaz bir hale getirdi. Bu yazıda “Patrik Vekili’nin görevinin başında olduğu, patrik seçimiyle ilgili esasi ve usul ve teamüllerin cemaatinizce yakinen bilindiği, bu kapsamda seçim sürecinin başlatılmasının hukuken mümkün olmadığı değerlendirilmektedir” deniliyordu.

Yani, daha en başında patrik seçimi süreci hükümet müdahalesiyle kesintiye uğramış oldu. Şimdi bu müdahalenin nasıl aşılacağına ilişkin yoğun bir tartışma devam ediyor. Al-Monitor’un görüşüne başvurduğu Ermeni cemaati avukatlarından Sebu Aslangil, Aram Ateşyan’ın Patrik genel vekilliği görevinden istifa etmesi halinde hükümet müdahalesinin zeminin de ortadan kalkacağını ve sürecin kaldığı yerden devam edebileceğini söylüyor.

Aslangil’in sözünü ettiği yol belki şimdilik mevcut tıkanıklığı ortadan kaldırabilir ama bundan sonraki süreçte başka başka bahanelerle yapılacak müdahalelerin ve engellemelerin önüne geçemeyebilir. Aslında Ermeni cemaatinin karşı karşıya kaldığı bu müdahale Türkiye’de gayrimüslim cemaatlerinin yaşadıkları daha büyük ve makro ölçekteki sorunların küçük bir yansımasından ibaret.

Gerçek sorun, Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerinin Türkiye’deki dini azınlıkların kurumlarının tüzel kişiliğini tanımaması, bu kurumlara ilişkin bir yasal mevzuatın bulunmamasıdır. Elbette bilinçli ve kasıtlı olarak meydana getirilmiş bir hukuki boşluktan bahsediyoruz. Bu dini kurumlara ilişkin herhangi bir yasal çerçevenin bulunmaması,

hükümetin patrik seçimi örneğinde olduğu gibi gayrimüslimlerin her türlü iç işlerine karışmasına uygun bir ortam yaratıyor. Ayrıca hükümetin bu cemaatlerin işlerini dilediği gibi zorlaştırıp, dilediğinde sürüncemede bırakabilmesine yol açıyor.

Halkların Demokratik Partisi (HDP) İstanbul Milletvekili Garo Paylan 20 Mart'ta İçişleri Bakanı'na yönelttiği yazılı soru önergesinde, "Bu yazı Ermeni toplumunda büyük bir şaşkınlıkla karşılanmış ve yapılmış seçime müdahale olarak değerlendirilmiştir" ifadesini kullandı. Paylan, yazının hangi mevzuata dayanarak yazıldığını, "acele" notuyla Patrikliğe iletilmesi talimatının kim tarafından verildiğini, Ermeni toplumunda patrik seçim sürecinin başlatılması konusunda bir mutabakat varken müdahalenin hangi gerekçeyle yapıldığını sordu.

Özgürlükçü hukuk sistemlerinde bir konuda kuralın olmaması o konuda tam bir serbesti bulunduğu anlamına gelir. Ama Türkiye'de gayrimüslim cemaatlerinin dini ilişkilerini düzenleyen bir yasal mevzuatın bulunmaması bu cemaatlerin hayatlarını zorlaştıracak ve onların işlerini içinden çıkılmaz hale getirecek müdahalelerin bahanesi olarak kullanılıyor.

Sadece patrik seçimi için değil bu söylediklerim. Gayrimüslimlerin dini kurumlarının nasıl mal edineceklerinden yurt dışından nasıl din adamı getireceklerine, Türkiye'de nasıl din adamı yetiştireceklerinden hangi dini sıfatları kullanabileceklerine kadar pek çok konuda belirsizliklerin ve boşlukların olduğu bir siyasi-hukuki iklimden söz ediyoruz. Bu siyasi-hukuki iklim sayesinde ki Ortodoksları tüm dünya çapında temsil eden Ekümenik Patrikhane'nin sadece Türkiye'deki 3 bin Rum'u temsil ettiği, "ekümenik" sıfatını kullanamayacağı öne sürülebiliyor. Bu iklim sayesinde ki Ekümenik Patrikhane'ye din adamı yetiştiren, 1971 yılında keyfi bir kararla kapatılmış olan Heybeliada Ruhban Okulu aradan geçen bunca zamana rağmen bir türlü açılmıyor.

Kısacası, Lozan Antlaşması'nın ve Türkiye'nin taraf olduğu pek çok insan hakları sözleşmesinin açık bir şekilde gerektirmesine rağmen Türkiye Cumhuriyeti gayrimüslim

cemaatlerinin dini kurumlarını açıkça tanıyıp, onların dini ilişkilerini insan haklarına uygun bir şekilde düzenleyen yasalar çıkarmadığı sürece, Ermeni patrik seçimi örneğinde gördüğümüz gibi her türlü keyfi müdahalenin yapılabildiği bir siyasi-hukuki iklim Türkiye'deki varlığını sürdürmeye devam edecek. Ve bugün bu, yarın şu bahaneyle Türk hükümetleri bu cemaatlerin kendi iç işlerine keyfi bir şekilde müdahale etmeye devam edecekler. Türkiye gayrimüslimler konusunda hukuki mevzuatındaki devasa boşlukları doldurmadığı sürece patrik seçimi örneğinde olduğu gibi devletin keyfi müdahalelerinin örneklerini izlemeye devam edeceğiz.

Kaynak: al-monitor.com